

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
GRAFIČKI FAKULTET ZAGREB

ZAVRŠNI RAD

Lucija Pavičić

Sveučilište u Zagrebu
Grafički fakultet

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
GRAFIČKI FAKULTET ZAGREB

Smjer: Dizajn grafičkih proizvoda

ZAVRŠNI RAD

Kadriranje u portretnoj fotografiji

Mentor:

doc. dr . sc. Miroslav Mikota

Student:

Lucija Pavičić

Zagreb, 2016

SAŽETAK

Fotografija se kao moćno sredstvo izražavanja, danas koristi u svim aspektima života trajno bilježeći svijet oko sebe, onakav kakav zaista jest, ali i onakav kakvog ga u trenutku doživljaja želi prikazati fotograf. Fotografija jedne osobe ili skupine ljudi koji prikazuju ekspresiju, osobnost i raspoloženje nastalo u datom trenutku se smatra portretnom fotografijom. Ovisno o tipu fotografije, načinu izvedbe, vrsti osvjetljenja i mnogim drugim faktorima fotografija se može podijeliti na različite vrste dok će se ovaj rad najviše vezati za kadriranje portreta.

U ovom se radu analizira kadriranje u portretnoj fotografiji. Pažnja je posvećena portretima i kadriranju odnosno smještanju objekta/osobe na plohu i definiranja odnosa glavnog objekta u ovom slučaju osobe i okoline. Opisani su pojmovi vezani za povijest fotografije, portrete, portretnu fotografiju te kadriranje.

U praktičnom dijelu prikazat će se autorske portretne fotografije.

KLJUČNE RIJEČI : portret, portretna fotografija, kadriranje

ABSTRACT

Photography is a powerful medium of expression, now used in all aspects of life permanently recording the world around you, as it really is, but as made at the time of experience wants to show photographer. Photo of a person or group of people that show expression, personality and mood created at a given moment is considered a portrait photograph. Depending on the type of image, the method of implementation, the type of lighting and many other factors photos can be divided into different types while this work is mostly linked to the framing of the portrait.

This paper analyzes the frame in portrait photography. Attention is devoted to portraits and framing or placing the object / person to the surface and defining relationships of the main building, in this case the person and the environment. Are described in terms related to the history of photography, portraits, portrait photography and framing.

In the practical part will display the author of portrait photography.

KEYWORDS: portrait, portrait photography, framing

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. TEORETSKI DIO.....	3
2.1. Početak fotografije.....	3
2.2. Digitalna fotografija.....	9
2.3. Razvoj portretne fotografije.....	10
2.4. Portretna fotografija.....	12
2.4.1. Portret.....	12
2.4.2. Vrste portreta.....	14
2.4.3. Portretni objektiv.....	15
2.4.4. Normalni objektiv.....	16
2.4.5. Širokokutni objektiv.....	16
2.4.6. Teleobjektiv.....	17
2.5. Kadriranje.....	18
2.5.1. Okvir (kadar).....	19
2.5.2. Rez.....	20
2.5.3. Plan.....	21
2.5.4. Podjela portreta prema položaju modela u odnosu na fotografski aparat.....	24
2.5.5. Rakurs.....	26
2.6. Snimanje ljudi.....	28
2.6.1. Pojedinačni portreti.....	29
2.6.2. Grupni portreti.....	30
2.6.3. Okolina i životni prostor.....	32
2.6.4. Skriveni fotoaparati.....	33
3. AUTORSKE FOTOGRAFIJE.....	34
4. ZAKLJUČAK.....	44
5. LITERATURA.....	45

1. UVOD

U ovom radu prikazana je jedna od zanimljivijih vrsta fotografije, a to je portret i općenito fotografiranje ljudi. Portret je slika osobe koja prikazuje karakter te osobe onako kako ga vidi fotograf.

“Najbitniji dio fotoaparata je ona komponenta koja se nalazi nekoliko centimetara iza njega.” – Ansel Adams fotograf [9]

Razlikujemo tri vrste portreta:

Prvi je klasični portret sa svim svojim zakonitostima, a to može biti čisti portret ili portret u okolini gdje je naglasak na radni okoliš portretirane osobe bez obzira da li je to njezin posao ili struka. Drugi je studijski portret koji može biti snimljen u studiju s različitim pozadinama i različitim osvjetljenjem ili se može postaviti privremeni studio u radnoj sobi, ateljeu, radioni ili u okolini koja je karakteristična za određenu osobu. Treći je spontani portret ili life - portret, snima se posvuda gdje se što događa bilo to život na ulici, razni događaji ili putovanja.

Za snimanje portreta mogu se upotrijebiti sve vrste objektivna, od širokokutnog, portretnog pa do teleobjektiva. Sve ovisi o položaju i sadržaju koji se želi istaknuti na određenom portretu. Zato se mora dobro promisliti koji će se objektiv koristiti za određenu osobu ili određen ciklus portreta. Širokokutni objektiv osobu izobličiti, ali uključiti u našu sliku mnogo okolice i daje veliku dubinsku oštrinu. Nasuprot tomu teleobjektiv osobu „izluči“ iz okolice i naglasi prije svega samo lice, izraz ili pojedinosti.

Kod portretne fotografije su zanimljiva najmanje dva aspekta. Jedan je više tehničke naravi, a drugi sadržajne. Što se tiče tehnike spomenimo da vrijedi leica (135 mm) format za najpopularnije objektivne koji imaju žarišnu duljinu od 85 do 200 mm. Dosta je ovisno o tome kakav portret se želi napraviti (samo lice, poprsje, cijeli portret, grupni portret,...). Kod upotrebe objektivna koji su unutar spomenutog područja potrebno je paziti prije svega na perspektivu. Kod širokokutnih objektivna (manje žarišne duljine od

85 mm) su često linije već nekako okruglije što ponekad može smetati. Kod jačih teleobjektiva (više od 200 mm) je opet potrebno paziti na izravnavanje perspektive koje može doprinesti nerealnosti fotografije.

Kadriranje je smještanje objekta na plohu i definiranja odnosa glavnog objekta i njegove okoline. Kadar se definira pri snimanju, pri obradi fotografije i na gotovoj fotografiji.

Kadriranjem se uokviruje/izrezuje dio prostora koji se gleda kao zasebna cjelina te prikazuje na fotografskoj slici. Budući da ljudski vid nije strogo ograničen četverokutnim okvirom, dolazi do razlike u percepciji motiva u prirodi i na fotografiji. Uplete li se u priču još i naša psiha, stvar postaje još zanimljivija jer ponekad stvari koje su očite se zanemaruju jer smo koncentrirani na glavni motiv fotografiranja. U većini slučajeva se žele imati čisti rubovi kadra kako se ne bi odvlačila pažnja od glavnog motiva. No ponekad će, upravo suprotno, popunjeni rubovi kadra pomoći da se sva pažnja usmjeri na glavni motiv i to tako da ga se uokviri i okruži njegovim prirodnim okruženjem.

2. TEORETSKI DIO

2.1. Početak fotografije

Fotografija je proces stvaranja slika pomoću svjetlosti reflektirane od objekta kojeg fotografiramo. Sama riječ fotografija dolazi od grčkih riječi phos (svjetlost) i grapho (pišem), i mogla bi se doslovno prevesti kao crtanje pomoću svjetlosti.

Prema ovoj definiciji početkom fotografije se smatra tzv. kamera opskura. Kamera opskura je metoda kojom su umjetnici u 16. stoljeću projicirali željenu sliku na zid prostorije na način da bi cijelu prostoriju zamračili i jedina svjetlost bi ulazila kroz malenu rupicu na jednom zidu. Odatle dolazi i naizgled besmisleni naziv kamera (lat. camera – soba, prostorija) za naprave koje bilježe sliku. Kamera opskura nažalost nije imala mogućnost trajnog bilježenja slike, to je jednostavno bio zanimljiv način projiciranja svjetlosti. Međutim, princip rada današnjih kamera i fotografskih aparata zasniva se baš na ulasku svjetlosti u tamnu komoru kroz maleni otvor i bilježenju te svjetlosti.

Efekt kamere opskure su koristili neki slikari da bi što vjernije prenijeli obrise pejzaža ili portreta neke osobe, a zatim bi na osnovi tih obrisa lakše dolazili do uvjerljivih slika. Ta praksa je trajala sve do 19. stoljeća, a u međuvremenu je bilo mnogo eksperimenata kojima se nastojalo trajno zabilježiti slika kamere opskure. Često se može naići na ljude koji misle da su kameru opskuru koristili samo manje daroviti slikari, što nije istina – čak se i poznati Caravaggio koristio time da bi što bolje prenio dojam svjetlosti i sjene (chiaroscuro), a Leonardo Da Vinci je i neke svoje pokuse provodio u tamnoj komori. Leonardo da Vinci je konstruirao na ovom principu prenosivu kutiju na čijoj je prednjoj strani mali otvor nasuprot kojeg je mutno staklo na kojem se ocrta slika. Ovakva se kutija naziva kamera opskura (lat. camera obscura). Leonardo da Vinci detaljno je opisao ovu napravu kojom se od tada sve više služe slikari da bi postigli što vjerniji prikaz realnosti.

Princip stvaranja slike opisao je i Aristotel u svom djelu Problematika (oko 350. g. p. n. e.), a njime su se služili i arapski znanstvenici početkom naše ere za promatranje pomrčine Sunca.

Problem kamere opskure je bio što se jasna slika dobivala isključivo uz mali otvor, a povećanjem otvora slika bi postala neoštra. Taj problem rješava 1659. Barbaro stavljajući na veći otvor sabirnu leću („objektiv“). Ovaj se izum usavršava dodavanjem zaslona i ogledala koje daje uspravnu sliku na gornju plohu. Problem ovog izuma bila je nemogućnost zadržavanja dobivene slike. Albert Magnus otkrio je srebreni nitrat, a Georges Fabricius srebreni klorid. Zahvaljujući njihovim otkrićima mnogo godina kasnije omogućeno je zadržavanje slike dobivene svjetlom. Tek u 18. stoljeću znanstvenici otkrivaju da spojevi srebrovih soli reagiraju na svjetlo. Lončar Thomas Wedgwood prvi primjenjuje to otkriće za bilježenje slike. Na papir premazan srebrenom soli stavljao je razne predmete i osvjetljavao ih, no nije uspio ustaliti sliku. 1727. Johann Schultze pokušava dobiti medij za trajno zadržavanje slike stvorene djelovanjem svjetla – nanosio je kedu sa srebrenim nitratom na kamen. Uspio je stvoriti fotogram, ali ga nije trajno mogao zadržati.

Eksperimentiralo se s raznim kemijskim sredstvima osjetljivima na svjetlost, ali tek je Nicéphore Niepce otkrio tehniku kojom je moguće trajnije zabilježiti sliku. Nabavlja kameru opskuru sa sabirnom lećom i tako je izveden fotografski aparat koji daje osnovu svih fotografskih aparata – kamera opskura predstavlja tijelo fotografskog aparata. Njegova metoda je zahtijevala višesatnu ekspoziciju uz jako dnevno Sunce. U pokusima u kojima je pokušavao usavršiti svoju tehniku pomagao mu je pariški slikar Jacques Daguerre. Nakon Niepceove smrti Daguerre je sam nastavio s eksperimentima. Daguerre je 1839. god. objavio da je pronašao način da se sačuva pozitiv slike uz realno iskoristivo vrijeme eksponiranja. Francuska vlada je otkupila prava na njegov izum (nazvan dagerotipija) i ponudila svima koji su bili zainteresirani mogućnost da se bave “fotografijom”. [1]

Prva poznata fotografija u povijesti, "Pogled s prozora" 1824., Joseph Nicéphore Niépce.

Slika 1. Niépce : „Pogled s prozora“ [1]

Slika 2. Dagerotipija 1837. [2]

Iako se ne radi o prvom poznatom fotografskom postupku, dagerotipija je prva “priznata” fotografija.

Radi se o bakrenoj ploči koja je prekrivena slojem srebra, a zatim jodirana da bi se postigla fotoosjetljivost sloja. Kao posljedica eksponiranja nastaje “latentna slika” koja postaje vidljiva tek nakon procesa razvijanja, odnosno nakon izlaganja ploče parama zagrijane žive.

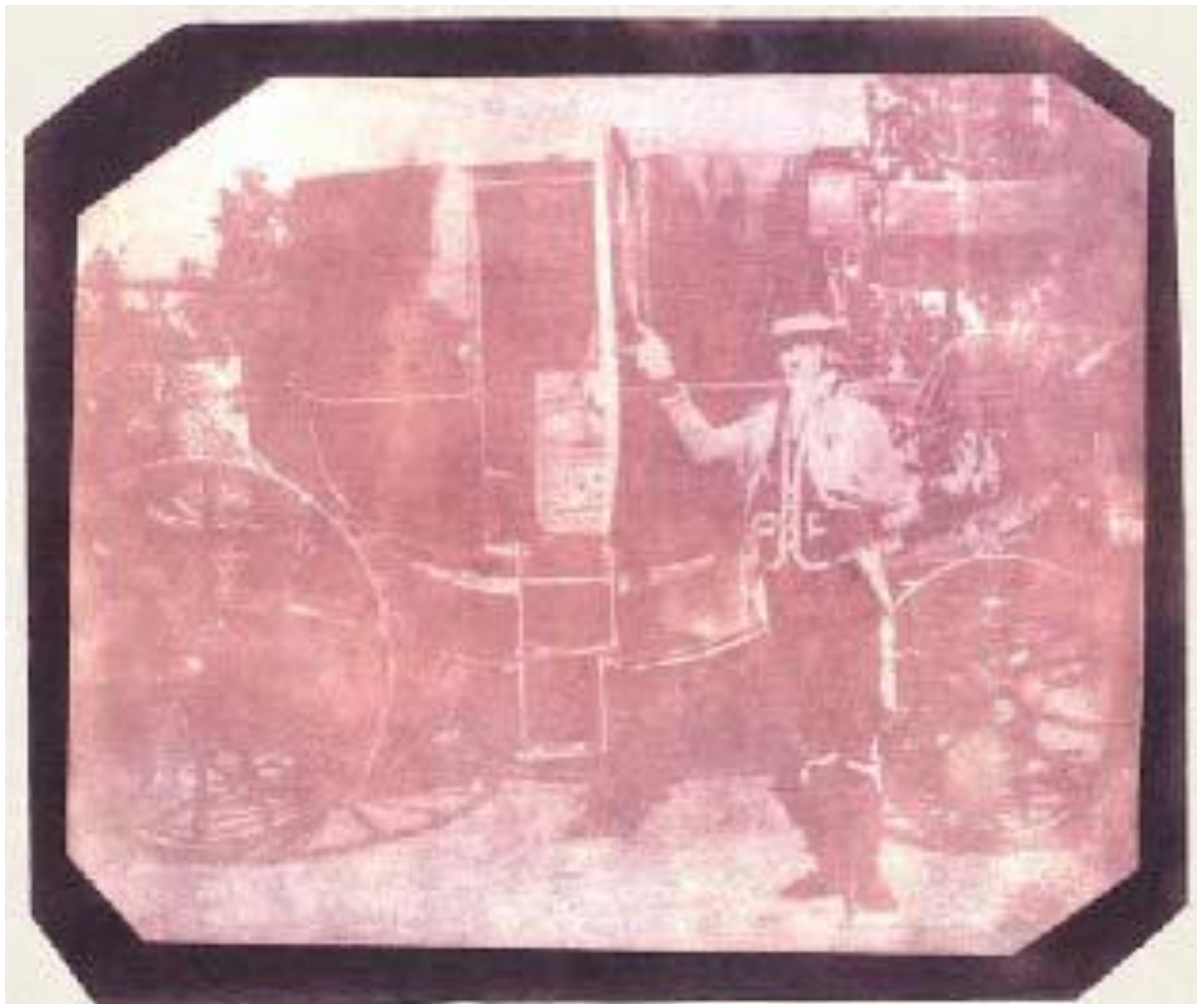
Kao i mnoga druga otkrića i ovo je nastalo sasvim slučajno – tako barem priča kaže. Navodno, Daguerre je jednog dana bio prisiljen, zbog neke druge obveze, ostaviti ploču koja je bila u procesu eksponiranja, a kad je pri povratku primijetio da se na njoj nije pojavila nikakva promjena (a očekujući da će se slika pojaviti već samim izlaganjem svjetlosti) vratio je ploču u ormar s namjerom da je nekad opet upotrijebi. Nakon nekog vremena primijetio je da se na ploči nešto pojavilo. Tražeći tomu uzrok, shvatio je da se odgovor nalazi u nekoliko kapi prolivene žive unutar ormara. [2]

Dagerotipija je davala oštre slike, no postupak nije bio savršen zbog određenih nedostataka. Slike su bile stranično neispravne i unikatne. Kako se brzo proširio, tako je ovaj postupak i naglo nestao oko 1860. godine.

Slika 3. L. Daguerre: „L’atelier de l’artiste” [3]

Hercules Florence je osmislio 1832. godine vrlo sličan proces nazvavši ga Photographie, no njega je zasjenio William Fox Talbot sa svojim otkrićem talbotipije. Talbot je uspio pomoću fotografskog aparata zadržati sliku na papiru natopljenom srebro - halogenim spojevima. Pošto je papir na kojem je snimao bio izrazito male osjetljivosti, na njemu se negativna slika dobivena dugom ekspozicijom nije mogla trajno zadržati. U daljnjem radu je počeo za otapanje neosvijetljenog halogenog srebra upotrebljavati fiksirnu sol te tako uspio fiksirati i trajno zadržati sliku. Klasična fotografija se i danas temelji na tom principu. Do 1840. godine Talbot je izumio kalotipiju, proces kojim se dobivaju negativne slike. Tako je 1841. godine ostvaren prvi portret na fotografskom papiru postupkom talbotipije (kalotipije).

Slika 4. Kalotipija 1835. , prvi portret ostvaren na fotografskom papiru [4]

John Herschel je dao veliki doprinos razvoju fotografije. Prvi je uveo termin pozitiva i negativa, izumio je cijanotipiju ("blueprint"), dao rješenje za fiksiranje slike uporabom fiksirne soli te izradio prvi stakleni negativ 1839.godine.

Fotografi su nakon tih otkrića desetljećima radili na usavršavanju postupka dobivanja slike da bi revoluciju izazvao poznati George Eastman koji je umjesto papira 1844. godine uveo fotografski film. Film je zapravo tanka prozirna celuloidna traka premazana fotoosjetljivim slojem, što je u odnosu na dotadašnje aparate bilo pravo olakšanje: više nije trebalo sa sobom nositi velike ploče za ekspoziciju, glomazne aparate i otrovne kemikalije.

Godine 1888. je na tržište izašao aparat Eastmanove tvrtke Kodak, pod sloganom "Vi pritisnite gumb, mi radimo ostalo". Aparat je dolazio sa filmom, a nakon što bi se film iskoristio aparat je bilo potrebno poslati nazad u tvornicu koja je razvijala slike i aparat vraćala sa novom rolom filma. Zanimljivo je da ime tvrtke Kodak zapravo ne znači ništa konkretno, jednostavno su tražili kratku riječ koju će ljudi širom svijeta moći lako i točno izgovarati.

Nakon toga je u fotografiji došlo do još nekoliko poboljšanja što se tiče optike, a radilo se i na razvoju tehnike koja bi omogućila stvaranje kolor fotografije. Zapravo su eksperimenti sa kolor fotografijom provedeni još prije Eastmanovog otkrića. Prvi uspješni eksperiment kojim je proizvedena slika u boji je bio 1861. i održao ga je fizičar James Clerk Maxwell. Ti prvi eksperimenti su se održavali na način da su se koristile tri aparata, ili bi se provodile tri ekspozicije s filterima u boji. Prvi komercijalni kolor materijal je Autochrome (1907.), a prvi moderni kolor film Kodachrome (1935.) zasnivao se na tri obojene emulzije. [1]

1924. godine se pojavljuje prvi njemački aparat Ermanox manjeg formata koji je koristio suhe ploče te je imao zavjesni zatvarač. Oscar Barnack je 1925. za tvrtku Leitz konstruirao fotografski aparat Leica.

2.2. Digitalna fotografija

Posljednja velika revolucija u fotografiji je svakako digitalna fotografija. Zapravo se radi samo o promjeni medija na koji se bilježe informacije (slike), dok su metode ekspozicije i optika ostali potpuno isti i fotografski aparati su uglavnom zadržali svoj stari oblik i način korištenja.

Prvi funkcionalni fotografski aparat je 1975. u laboratorijima kompanije Eastman Kodak napravio inženjer Steven Sasson. Koristio je tada najnoviju tehniku CCD senzora sa 0,01 megapikselom i trebalo mu je 23 sekunde da bi spremio sliku u memoriju (magnetnu kazetu kakve su korištene u kazetofonima). Prvi komercijalno dostupni digitalni fotoaparat je bio Dycam Model 1 iz 1990. godine. Kasniji razvoj digitalne fotografije je manje-više svima poznat i doveo je do masovne popularizacije digitalnih fotoaparata i drastično manje cijene fotografiranja.

Prvi tržišno predstavljen fotografski aparat sa fotoosjetljivim senzorom proizveo je Sony 1981. godine pod imenom Mavica. Fotografije snimljene ovim fotografskim aparatom pohranjivale su se na magnetni disk, ali se nisu mogle pregledati na samom fotografskom aparatu, već naknadno na televiziji. Stoga bi se moglo reći da ovaj fotografski aparat nije potpuno digitalni. Godine 1988. izašao je prvi digitalni fotoaparat u punom smislu. [1]

2.3. Razvoj portretne fotografije

Portretna fotografija ili portretiranje je grana fotografije koja se odnosi na fotografiju jedne osobe ili grupe ljudi s time da se naglasak stavlja na ekspresiju lica. Portret (lat. pro trahere) se definira kao slika osobe koja pokazuje karakter te osobe na način na koji ju vidi fotograf.

Portret je u biti studija karaktera neke ličnosti i prikaz njegove osobnosti. Cilj portreta je prikazati osobnost ili raspoloženje dotične osobe. Fokus fotografskog portreta je kao i kod portretiranja svake vrste stavljen na lice osobe s time da u fotografiju može biti uključeno cijelo tijelo i pozadina. U pravilu, portret nije trenutak već kompozicijska slika osobe u namještenoj pozi.

Portretna fotografija se razvila s pojavom fotografskog aparata. Upravo je portret od samih početaka fotografije bio najzahtjevniji, ali i najprivlačniji fotografski motiv. Portret je bio popularan sredinom 19. stoljeća zbog relativno niskih cijena izrada fotografija metodom dagerotipije. U to se doba u gradovima diljem svijeta otvaraju fotografski studiji te dolazi do snažnog razvoja fotografske djelatnosti i popularizacije izrade osobnih portreta. Tako je već 1841. godine Richard Beard otvorio prvi fotografski studio za izradu portreta, a 1851. godine Antonie Claudet u Londonu otvara poznati portretni studio Hram fotografije. Za to je vrijeme karakteristična duga ekspozicija (tri sekunde do pet minuta) zbog slabe osjetljivosti fotografskih materijala pogotovo na crveni dio spektra, zbog čega je i došlo do pojma fotogeničnosti (za fotogenične osobe su se smatrale one čija lica nisu ispadala na fotografijama blijedo). [3]

Portrete je karakterizirala slikarska estetika tog vremena, osobe su uglavnom bile smještene ispred čistih pozadina s mekom rasvjetom koja je dolazila s krovnih prozora. Svjetlo se dodatno usmjeravalo pomoću ogledala gdje je to bilo potrebno. S razvojem fotografske opreme snimati se moglo s kraćim ekspozicijama što je fotografima davalo puno više kreativne slobode. Na taj su se način počeli razvijati stilovi u snimanju portreta. Zahvaljujući novoj tehnologiji fotografi su se premjestili iz svojih studija u eksterijere. Prvim umjetničkim fotografom – portretistom smatran je Nadar. Odbijao je retuširanje portreta te se trudio istaknuti karakterističan izgled svakog čovjeka.

Nadar je portretirao Delacroixa i Hugoa, a proslavio se portretima francuskih intelektualaca šezdesetih i sedamdesetih godina 19. stoljeća.

Slika 5. F.Nadar : „Delacroix“ [5]

Slika 6. F.Nadar: Chevreulo –
prvi intervju 1886. [6]

Slika 7. M.J.Cameron:
H.Taylor 1865. [7]

2.4. Portretna fotografija

2.4.1. Portret

Od samih početaka fotografije, portret se smatra najzahtjevnijim, ali i najprivlačnijim fotografskim motivom. Danas se gotovo može reći kako je portret upravo tema na kojoj se najbolje prepoznaju pravi fotografi umjetnici.

“Najvažnija stvar je oko, a ne kamera.” – Alfred Eisenstaedt

Postoje mnoge vrste portreta koje se u mnogočemu razlikuju. Svaka osoba, svaka duša zarobljena unutar djelića sekunde odaje fotografov viziju te osobe. Da li je portret umjetničko djelo ovisi od čovjeka do čovjeka koji promatra određeni portret. S obzirom da umjetnost kao takva traje vječno, može se reći da je dobar portret definitivno dio umjetnosti.

“Fotografije su kao dobar vic. Ako ga moraš objašnjavati, onda nije dobar.“

Portret u fotografiji i likovnoj umjetnosti je prikaz određene osobe s njezinim fizičkim obilježjima i psihičkim izrazom. Portret može prikazati samo lice ili glavu, poprsje, lik do koljena ili cijelu figuru.

Za fotografiju neke ličnosti se može reći da je portret ako pokazuje karakter te ličnosti onako kako ga vidi fotograf. Portret je zapravo studija karaktera neke ličnosti i prikaz njegove osobnosti. Otud i dolazi sama riječ portret (latinski pro trahere znači voditi naprijed – u smislu „prodiranja“ u karakter osobe). Kako se kroz portret prikazuje stav fotografa prema fotografiranoj ličnosti, važno je poznavanje osobe koja se snima tj. postojanje stava fotografa prema toj osobi. Za uspješno portretiranje je potrebno postići opuštenost fotografirane osobe te na taj način i njezinu „suradnju“ zbog čega je uvijek dobro pri snimanju „ispucati“ veći broj snimaka, model postaje opušteniji, a fotograf ima priliku proučiti ponašanje modela „kroz tražilo“. [3]

Portrete se može dijeliti na nekoliko načina, a prvi je prema kadru (rezu). Prema podjeli portreta prema kadru kada se govori o portretu lica misli se na rez između ramena i lakta, za portret 2/3 lika rez je nešto iznad koljena, te dok je kod portreta cijelog lika

model dio ambijentalnog portreta. Druga podjela portreta je prema položaju modela prema fotografskom aparatu - ako je model direktno okrenut prema fotografskom aparatu govori se o enfaceu, ako je model okrenut od fotografskog aparata govori se o profilu. Ukoliko je model u položaju između enfacea i profila onda je to poluprofil. Postoji još jedna vrsta, a to je tročetvrtinski portret koji nastaje kada je modelovo tijelo okrenuto od fotografskog aparata, a lice prema njemu.

Najveća neposrednost (model – fotograf – promatrač) postiže se enfaceom uz direktan pogled modela u objektiv, dok najveću prepoznatljivost daje profil - čak i uz potpunu stilizaciju – tj. siluetni portret, a najveću opuštenost se postiže tročetvrtinskim portretom kod kojeg se, pri snimanju, prirodnost može naglasiti „hvatanjem“ trenutka okretanja glave prema fotografskom aparatu. [3]

Portret se dijeli i na crno bijeli portret gdje se prikazuje odnos svjetla i sjene, zatim kolor portret kod kojeg svjetlo ide iz pravca portreta i tonirani portret gdje se prikazuju tople boje. Portrete se može dijeliti i prema odabiru modela na portret manje grupe, portret veće grupe i pojedinačni portret.

Portret je sveobuhvatan prikaz nekog čovjeka ili skupine ljudi. Jedan od najvažnijih zahtjeva portretne fotografije je prikazati čovjeka u cijelosti (njegov izgled, raspoloženje, čak i njegovo iskustvo, misli, svjetonazor). Čovjekovo lice je vrlo važan motiv portretiranja jer se s lica može iščitati i vanjština i unutrašnjost čovjeka. Kaže se da su oči „ogledalo duše“. Zbog toga oči igraju ključnu ulogu u ljudskom portretu. Oči bi uvijek trebale biti u fokusu. Odmah nakon očiju po važnosti slijedi lice i glava (kosa). Kod portreta s krupnim planom u kojemu lice ispunjava kadar važno je izdvojiti čovjeka iz prostora u kojem se nalazi. To se postiže malom dubinskom oštrinom, no ono ne smije biti preplitko (u fokusu osim očiju morala bi biti cijela glava). Dakle, pozadina bi trebala biti jednostavna i izvan fokusa odnosno mutna. Nije jednostavno odabrati pravi trenutak za „okidanje“ fotografije ljudskog lica, jer ono se mijenja bez prestanka (okretanje glave, podizanje i spuštanje obrva, treptanje, pokreti usta, itd.).

Kod portreta vrijedi pravilo „približiti se čovjeku“. Ne smeta ako se neki dijelovi tijela režu rubom fotografije, no ipak postoje neka pravila. Ne bi se trebalo izrezivati na

području ušiju, očiju, nosa, usta, lakta, prstiju, koljena, potkoljenice i stopala. Dozvoljeni su rezovi u području kose, tijela, iznad koljena. Vrijedi i pravilo smjera pogleda i smještanja glave u kadar. Ako portretirana osoba ne gleda ravno u fotografski aparat, već ulijevo ili udesno, na strani prema kojoj gleda trebalo bi ostaviti više praznog prostora. Uopće se izbjegava smjestiti motiv u središte (centar) fotografije. Kod portretiranja bi bilo dobro aparat okrenuti okomito jer se na taj način može puno bolje ispuniti kadar ljudskim licem ili tijelom. Visina fotografskog aparata kod portretiranja bi trebala biti u razini očiju. Najčešće se, dakle, koristi normalna vizura. Nekada vrijedi pravilo da pravila nema. Umjetnički i kreativni portreti znaju prkositi raznim pravilima struke i poimanjima lijepog, ružnog, estetskog, inovativnog, umjetničkog, a opet fotografije mogu biti stvorene kvalitetno i biti cijenjene. Tehnički elementi važni za svaku vrstu portretne fotografije su pozadina, kadriranje te kompozicija. Rasvjeta je također vrlo bitan faktor, kako kod svih vrsta fotografije, tako i portretiranju ljudskog lika. [4]

2.4.2. Vrste portreta

Portretna fotografija se može podijeliti na nebrojeno mnogo kategorija. Postoje različite raspodjele portreta, ovisno o načinu kadriranja, kontaktu objekt (model) - fotograf, ovisno o tipu fotografije, načinu osvjetljavanja osobe na portretu, odabiru modela.

Jedna od osnovnih podjela portretne fotografije: Prvi je klasičan portret sa svim svojim zakonitostima, koje poštuje i poseban program u pojedinim aparatima, bez obzira da li je to SLR ili kompaktni aparat, klasičnog ili digitalnog tipa. To može biti čisti portret ili portret u nekom okruženju gdje je naglasak na radni okoliš portretirane osobe, bez obzira da li je to njegov hobi ili struka. Studijski portret može biti snimljen u studiju s različitim pozadinama i različitim osvjetljenjem, ili se može postaviti privremeni studio u radnoj sobi, ateljeu, radioni ili u okolicu koja je karakteristična za određenu osobu. Postoji mogućnost kombiniranja i postojeće svjetlosti (prozor, postojeće žarulje) s dosvjetljavanjem studijskim reflektorima ili reflektirajućim tijelima. Spontani portret ili life portret snima se posvuda, gdje se što događa; od života na ulici, na selu, na

tržnici, raznim susretima, utakmicama i naravno putovanjima gdje se susreće s različitim narodima, rasama i običajima. [5]

2.4.3. Portretni objektiv

Za snimanje portreta se često koriste objektiv koji daju mekšu sliku. Također, pravilnije je koristiti teleobjektive koji lagano komprimiraju udaljenosti. Najčešće se portretnim objektivima smatraju objektiv žarišne duljine dvostruko duže od dijagonale senzora. Osim što komprimiraju sliku, oni omogućavaju optimalnu udaljenost snimanja pri kojoj fotograf neće ugroziti privatnost, a neće biti ni toliko daleko da ne bi mogao komunicirati s modelom.

Svaki objektiv svojim karakteristikama posluži određenom tipu fotografije, a ispravan odabir ovisi o nekoliko važnih parametara: svjetlosna jačina i žarišna duljina objektiv. Jedna od karakteristika objektiv je svjetlosna jačina. Funkcija objektiv je propuštanje određene količine svjetla koje će dospjeti na medij za snimanje, lomeći ju preko konvergentnih i divergentnih leća, koje, ako su optimalno posložene, pravilno prikazuju objekt snimanja na fotosenzoru. Prema svjetlosnoj jačini objektiv se dijele na svjetlosno jake i svjetlosno slabe. Svjetlosno jaki objektiv propuštaju više svjetla od svjetlosno slabih. Takva je podjela inače proizvoljna i ovisi, osim o „f“ broju, i o vidnom kutu objektiv. „f“ broj predstavlja najveći otvor objektiv, koji propušta određenu količinu svjetlosti i čija se veličina može podešavati. Što je otvor objektiv veći, do fotosenzora prolazi više svjetla. U leica formatu objektiv koji imaju „F“ broj 4 ili manje se najčešće smatraju svjetlosno jakim objektivima, dok veći „F“ broj označava svjetlosno slabiji objektiv. Jeftiniji i zoom objektiv uglavnom imaju svjetlosnu jačinu $f/4,5$ i manje. Žarišna duljina određuje i povećanje motiva na površini senzora, dok vidni kut određuje koji će dio prizora biti projiciran na fotosenzor. Tako se može reći da veća žarišna duljina smanjuje vidni kut objektiv, a manja žarišna duljina povećava vidni kut objektiv. Vidni kut ovisi o veličini senzora (dio vidnog kuta kojeg zauzima senzor).

Normalna veličina senzora, koja je u biti standardna veličina prema kojoj se uspoređuju sve ostale, je veličina leica formata, i kada se navodi neka žarišna duljina, ona se odnosi upravo na tu veličinu senzora. Dakle, ako se govori o npr. žarišnoj duljini od 80 mm,

govori se o žarišnoj duljini od 80 mm za leica format. Stavljanje objektiva od 80 mm na fotoaparata sa senzorom manjim od veličine 35mm filma, vidni kut neće biti isti kao kod fotoaparata sa senzorom veličine 35mm filma, nego manji, jer dolazi do rezanja vidnog kuta. Najčešća je podjela objektiva po žarišnoj duljini i tada se dijele u tri grupe: na standardne, širokokutne i teleobjektive.

2.4.4. Normalni objektivi

Normalni objektiv je prikladan za većinu situacija, ali prikladnost rijetko stvara najinteresantnije fotografije. Oprezno se bira prizor koji će se snimiti normalnim objektivom. Posebnu pažnju treba obratiti načinu na koji se uokviruje objekt snimanja. [6]

Normalni objektiv, po svojim karakteristikama, donekle nalikuje ljudskom pogledu. Objektiv osigurava „normalni“ vidni kut ako mu je žarišna duljina približno jednaka dužini dijagonale sličice koja je ocrta na filmu ili senzoru – za leica format se za normalni objektiv uzima objektiv žarišne duljine 44 - 58 mm (najčešće 50 mm pa se uobičajeno pojam normalni objektiv izjednačuje s 50 mm objektivom). To su objektivi najsvestranije primjene i najčešće se kombiniraju s dodatnom opremom (predleće, mijeh, međuprstenovi, telekonvertor...). [3]

2.4.5. Širokokutni objektivi

Širokokutni objektivi - karakteristika im je kratka žarišna duljina (35mm naniže) koja kao posljedicu ima širi kut snimanja, tj. više toga stane u kadar. Dubinska oštrina im je velika. Zbog širokih kutova snimanja na rubovima kadra često dolazi do deformacija slike. Slično se dešava, ako se fotograf nalazi relativno blizu objektu snimanja. Minimalna udaljenost izoštravanja im je mala, tako da se objektu snimanja može prići vrlo blizu. Svejedno, objekt na slici će biti malen zbog širokog kuta snimanja. Upotrebljavaju se najviše za snimanje krajolika i arhitekture, no zbog iskrivljavanja slike, često se koriste za eksperimentiranje i humor. [7]

Širokokutni objektiv obično ima manji maksimalni otvor objektiva. Na rubovima vidnog polja iskrivljava sliku cilindričnih predmeta. Objektiv kratke žarišne duljine

omogućava rad na maloj udaljenosti od predmeta snimanja. Velika dubinska oštrina gotovo je neizbježna, pogotovo kod malih formata (manjih od leica). Širokokutni objektiv je idealan za snimanje velikih površina i za rad u skućenom prostoru. [6]

2.4.6. Teleobjektivi

Teleobjektivi se najčešće koriste za snimanje portreta, za snimanje života divljine i za snimanje sportskih događaja. Usko vidno polje zahtijeva veću udaljenost između predmeta i aparata i uzrokuje spljoštenje perspektive. Oni imaju malo područje dubinske oštine. [6]

Žarišna duljina tih objektivna je od 70 mm naviše. Koriste se za snimanje udaljenih objekata. Kut snimanja je uži od normalnog, a dubinska oštrina je sve manja porastom žarišne duljine. Konstrukcijski su takvi objektiv i veći i teži pa se često kod snimanja koriste monopodi ili stativi. Također, vrijedi pravilo, ako se želi snimati iz ruke bez zamućenja uslijed drhtanja ruke, vrijeme eksponiranja mora biti barem obrnuto proporcionalna žarišnoj duljini (npr. na 200 mm brzina zatvarača mora biti barem 1/200 s ili kraća). Porastom žarišne duljine raste i minimalna udaljenost izoštravanja (npr. za objektiv 80 - 200 /2.8 je minimalna udaljenost otprilike metar i pol na 200 mm). [7]

Za snimanje portreta se najčešće koriste normalni objektiv te prvenstveno kraći teleobjektivi. Kao što je spomenuto ranije, umjetnički i kreativni portreti ponekad prkose pravilima te se za snimanje umjetničkih portreta mogu upotrijebiti sve vrste objektivna, od širokokutnog, portretnog pa do teleobjektiva. Sve ovisi o položaju i sadržaju koji se želi istaknuti na određenom portretu, stila i željenog koncepta fotografije koji se želi postići.

2.5. Kadriranje

Osnovni problem kompozicije fotografije je smještaj objekta na plohu i njegov odnos s okolinom što se postiže pri snimanju, povećanju i na pozitivu. Najveću mogućnost u rješavanju ovog problema daje samo snimanje kada fotograf može odabrati željeni objektiv (objektiv određene žarišne duljine tj. vidnog kuta), približiti se ili udaljiti od objekta te snimiti iz određenog kuta u odnosu na objekt.

Pri povećanju tj. obradi je moguće dodatno odrediti što se sve nalazi na slici što se, eventualno može dodatno promijeniti na pozitivu (obrezivanje, postavljanje na podlogu, montaža). Općenito se, rješavanje ovog osnovnog kompozicijskog problema naziva kadriranje, ali se ipak ovaj problem može razdijeliti u tri – rez (što se sve nalazi na slici), plan (odnosi veličina) i rakurs (kut snimanja). [3]

Kadriranjem se uokviruje/izrezuje dio prostora koji se gleda kao zasebna cjelina te prikazuje na fotografskoj slici. Budući da ljudski vid nije strogo ograničen četverokutnim okvirom, dolazi do razlike u percepciji motiva u prirodi i na fotografiji. Uplete li se u priču još i naša psiha, stvar postaje još zanimljivija jer ponekad stvari koje su očite se zanemaruju jer se koncentrira na glavni motiv fotografiranja. [8]

2.5.1. Okvir (kadar)

Kadar se u fotografskom rječniku još naziva i okvirom. Kadar je zapravo ono što je zahvaćeno jednom fotografskom snimkom, a omeđeno okvirom. Može se reći da je okvir kadra prapočelo svake kompozicije jer se njime točno određuje što će se na fotografiji vidjeti tj. što će se pokazati, a što sakriti. Postoji nekoliko pravila uokviravanja ili kadriranja koje će se ovdje spomenuti. U kadru bi motiv snimanja trebao biti dominantan, dakle pravilo prilaženja bliže motivu ovdje svakako vrijedi. Ispuniti kadar znači dovoljno se približiti motivu koji se snima ili koristiti adekvatnu žarišnu duljinu objektiva. Za zahvaćanje šireg prostora mora se odmaknuti od motiva ili koristiti adekvatnu (manju) žarišnu duljinu objektiva. Još je jedno važno pravilo uokviravanja ili kadriranja – motiv se može smjestiti unutar granica okvira, ali može ga okvir i sjeći, tj. rezati. Rezanje se izbjegava u fotografijama koje prikazuju arhitekturu ako je cilj prikazati cijelu građevinu. U portretnoj fotografiji u kojoj se koristit krupni plan, poželjno je rezati motiv. Što se ljudske glave tiče – reže se kosa i čelo kako bi se približilo očima (ogledalu duše), ali ne smije se rezati nos, uši i brada. Ukoliko se čovjek prikazuje u srednjem planu ili polutotalu, rezanja se ne provode na zglobovima (laktima, šakama, koljenima i gležnjevima), a dopuštena su rezanja na nadlaktici, podlaktici, bedrima. U kadriranju zbog tendencije približavanja motivu i skrivanju viška koji bi ometao ravnotežu koja će se naći fotografskoj slici, češće se primjenjuje načelo isključivanja nego uključivanja predmeta ili ljudi.

Kadriranje je jedno od kompozicijskih načela koje je dosta teško naučiti jer ovisi o mnogo faktora koji međusobno djeluju vrlo dinamično. Ipak, upornom vježbom i učenjem te stjecanjem iskustva gledanjem fotografskih kadrova majstora fotografije može se dobiti osjećaj za kadar koji je, zapravo više stvar intuicije negoli nekih čvrstih pravila. [4]

2.5.2. Rez

Rez, se često poistovjećuje s kadrom – njime se upravo određuje što se sve nalazi na površini fotografskog materijala koji se eksponira (osvjetljava) ili na gotovoj fotografiji. Rez se određuje prilikom snimanja odabirom objektiva i udaljenosti fotografskog aparata i objekta, ali kutom snimanja (u odnosu na objekt), povećavanja tj. obradom i na pozitivu tj. konačnoj ispisanom fotografiji. Ako rez na filmu odgovara rezu gotove fotografije, dobiva se fotografija punog formata. [3]

Ovisno o rezu, portret može obuhvaćati samo lice – rez između ramena i lakta tj. europski rez ili rez koji je nešto niže - između lakta i ručnog zgloba tj. američki rez, zatim 2/3 lika - rez iznad koljena kada model sjedi ili čitavo tijelo osobe koja se snima, a to je najčešće kod ambijentalnog portreta. Rez se određuje prilikom snimanja odabirom objektiva i udaljenosti objektiva od objekta, kutom snimanja u odnosu na objekt i povećanjem ili obradom. Ukoliko rez na filmu (senzor) odgovara rezu gotovog portreta, radi se o fotografiji punog formata.

Slika 8. Portret lica – europski rez

Slika 9. Portret lica – američki rez

Slika 10. Portret 2/3 lika

Slika 11. Portret cijelog lika

2.5.3. Plan

Odnos glavnog objekta na fotografiji i okoline naziva se plan. U pravilu, o planu se govori u odnosu na čovjeka koji se nalazi na fotografiji ili koji bi se mogao nalaziti na fotografiji. Tako se razlikuju total plan, srednji plan, blizi plan, krupni plan i detalj.

O totalu se govori ako fotografija obuhvaća područje u koje se može smjestiti jedna ili više osoba. Total omogućava dominaciju prostora nad osobom (ako se ona nalazi na slici). On je prikladan za snimanje grupnih portreta ali i za ambijentalne portrete jer omogućava dominaciju prostora nad osobom.

Srednji plan podrazumijeva fotografiju koja obuhvaća cijelu osobu. Ako se radi o fotografiji na kojoj se stvarno i nalazi osoba – kao objekt snimanja ona dominira na fotografiji.

Blizi plan daje fotografije koje obuhvaćaju (ili su snimane tako da bi obuhvaćale) portret čovjeka od glave do struka (portret 2/3 lika), a krupni plan prikazuje samo glavu osobe. Detaljem se „izvlači“ dio portretirane osobe, primjerice oko.

U osnovi, plan fotografije se određuje prvenstveno pri snimanju, a u manjoj mjeri pri povećanju ili obradi. O planovima se ponekad govori i na jednoj fotografiji – ono što se pri snimanju nalazilo najbliže fotoaparat predstavlja prvi plan, a ostali su dalji planovi (drugi, treći..). [3]

Slika 12. Total plan

Slika 13. Srednji plan

Slika 14. Blizi plan

Slika 15. Krupni plan

Slika 16. Detalj

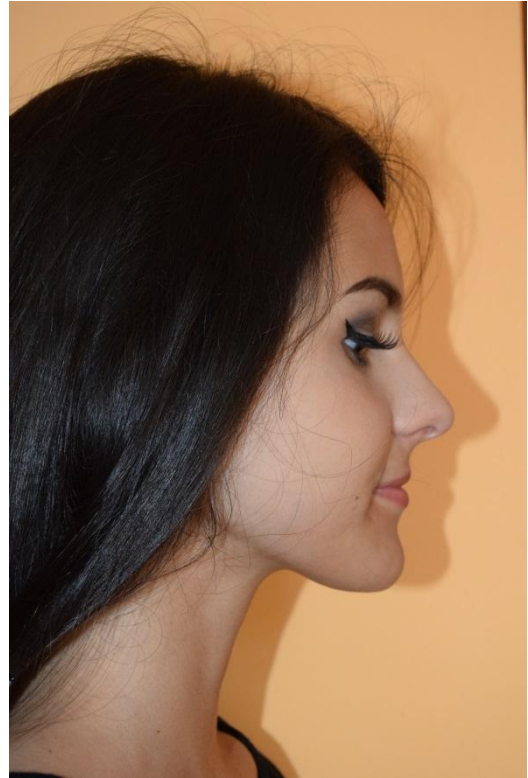
2.5.4. Podjela portreta prema položaju modela u odnosu na fotografski aparat

Enface (model je direktno okrenut prema fotografskom aparatu što znači da su obje strane lica na slici jednake), profil kod kojeg je bitno da su obrisi, bilo s lijeve ili s desne strane lica, skladni (model je okrenut od fotografskog aparata), poluprofil koji je između enfacea i profila, dakle sniman s lijeve ili s desne strane pri čemu se odabire pogodnija strana za fotografiranje, dok vrh nosa ne smije graničiti s rubom lica te tročetvrtinski profil kod kojeg je tijelo okrenuto od fotografskog aparata, a lice prema njemu.

Najjača veza i neposrednost između modela, fotografa i promatrača se stvara enfaceom uz direktan pogled modela u objektiv. Portretiranu osobu najlakše se prepozna prikazanu u profilu, čak i uz potpunu stilizaciju (siluetni portret). Kod tročetvrtinskog portreta osoba izgleda najopuštenije i najprirodnije, posebno ako se uhvati trenutak okretanja glave prema fotografskom aparatu

Slika 17. Enface

Slika 18. Profil

Slika 19. Poluprofil

Slika 20. Tročetvrtinski profil

2.5.5. Rakurs

Rakurs, tj. kut snimanja, se definira kao kut koji zatvara zamišljena vodoravna i stvarna optička os od objektiva. Snimanje iz visine očiju, bez nagnjanja fotografskog aparata daje „normalnu vizuru“, dok se snimanjem odozdo dobivaju „donji rakursi“ (blagi donji rakurs, donji rakurs i žablja perspektiva), a odozgo „gornji rakursi“ (blagi gornji rakurs, gornji rakurs i ptičja perspektiva). Otklonom (prema gore ili dolje) od normalne vizure mijenja se odnos veličina na fotografiji što se dodatno naglašava uporabom objektiva kraćih žarišnih duljina.

Tako se donjim rakursima povećava značaj glavnog objekta snimanja i stvara se osjećaj nadmoći, dok se gornjim rakursom značaj osobe na fotografiji smanjuje. Donji rakurs daje portretiranoj osobi izraz snage ili agresivnosti te ju isključuje iz ambijenta. [3]

Promjenom rakursa donekle se mijenja i perspektiva. Rakurs je u izravnoj vezi s motrištem, kadriranjem pa i orijentacijom slike. I vrlo mala promjena rakursa može snažno djelovati na promatrača fotografije. [4]

Slika 21. Normalna vizura

Slika 22. Donji rakurs

Slika 23. Gornji rakurs

Slika 24. Žablja perspektiva

Slika 25. Ptičja perspektiva

2.6. Snimanje ljudi

Dok još nije bilo fotografije, dobri su slikari portreta bili nadareni sposobnošću da pogode sličnost, a istodobno su laskali modelima, naglašujući one osobine koje su sami modeli željeli imati na svom portretu. Izumom fotografije umjetnost portretiranja oslobodila se obaveznog postizanja sličnosti. Vjernost prirodi bila je garantirana. No, zbog dugih ekspozicija i korištenja naslona za glavu, koji je pomagao da model bude miran, fotografi su se morali boriti s izvjesnom ukočenošću. Modeli su se obično držali samouvjereni, što nije djelovalo nimalo dopadljivo.

Međutim nakon 1851., tj. nakon otkrića vlažnog kolodij-postupka i, zatim, želatinskih suhih ploča, situacija se izmijenila. Fotografi su od tada mogli nesmetano snimati brze, trenutne kretnje i nenamještene prizore. Iako je portretiranje i dalje ostalo najvažnija grana fotografije – od 1866. godine samo je u Londonu bilo 284 ateljea za portretiranje – ipak je ukočena poza u to vrijeme već bila zastarjela. Takvi su se portreti mogli još naći samo kod onih fotografa čije su stranke izjednačavale formalnost s dostojanstvom.

Portretiranje na komadu papira – danas je vještina dostupna svakom tko zna rukovati fotografskim aparatom. Portret može biti izraz humora, ljutnje, odlučnosti, lukavosti itd. Kada se snima portret, treba nastojati njime izraziti ono raspoloženje koje najbolje odgovara ličnosti modela. Već sam početak susreta s osobom koju se snima dat će ton čitavom raspoloženju. Ovisno o odnosu koji se uspostavi s modelom, portret će biti ili potpuno opušten ili krajnje formalističan.

Popularnost portretne fotografije leži u njoj sposobnosti da uspješno prikaže kako je netko izgledao u određenom trenutku i situaciji – u svojoj okolini ili u specijalnim prilikama, na porodičnim skupovima, službenim izletima, vjenčanjima, rođendanima... Prizor se više nikad neće ponoviti, ostat će samo uspomena koju jedino fotografski aparat može vjerno registrirati. Fotografije ljudi, i ponekad i životinja, najčešće nalaze odaziv gledalaca. „Čovjek je najvjernije ogledalo ljudskog roda.“ Da je Alexander Pope danas živ, sasvim bi sigurno imao fotografski aparata. Suvremena oprema za rasvjetu pruža fotografu danas veće mogućnosti portretiranja no ikad ranije. Kombinacijom različitih rasvjetnih tijela i načina osvjetljavanja može se na fotografijama naglasiti i najsuptilnije detalje lica. [6]

2.6.1. Pojedinačni portreti

Portretna fotografija je vrlo širok pojam. Najčešće se upotrebljava u vezi fotografiranja ljudi. Naravno, određena pravila vrijede kako za slikanje ljudi tako i za ostale moguće motive (nežive). Dobar portret mora nešto reći o karakteru osobe. Portret bi trebao biti vizualna biografija; portret bilježi suštinu trenutka koji može biti vrjedniji od tisuću formalnih poza. Dobar portretist mora pažljivo i promišljeno rukovati fotografskim aparatom i osvjetljenjem, mora poznavati specifične probleme fotografiranja ljudi. Najprije treba odabrati predmet snimanja. Nešto će u izgledu određene osobe pobuditi interes publike - linije i bore lica nekog starca mogu ispričati cijelu životnu priču. Lijepo lice koje je privuklo pažnju vjerojatno ima i neke karakteristične osobine – možda bahatost ili živahnost!

Prije no što se pozabavi osobom koju se snima, vrlo pažljivo i smišljeno treba odabrati pozadinu ako je moguće te nastojati da ona bude u skladu s osobom i njegovim ili njezinim životnim prostorom. No, pozadina nikada ne smije dominirati kompozicijom, ne smije zbunjivati prenatrpanošću ili suviše jakim bojom. Odabirom točke izoštravanja može se smanjiti jasnoća i važnost pozadine.

Atmosfera čitave inscenacije mora biti opuštena. Treba nastojati razumjeti osobu koju se snima, smjestiti ju tako da joj bude udobno. U neobaveznom razgovoru model će, možda, zaboraviti da je s fotografom. Najvažnije je da se osobu ne prisiljava na određenu pozu; glavni cilj mora biti da se stvori atmosfera opuštenosti u kojoj će se model osjećati jednako vrijedni učesnik stvaralačkog procesa.

Ako je laskanje cilj portreta, treba se pronaći kut pod kojim neinteresantni i manje dopadljivi dijelovi lica ne dolaze do izražaja. Ako se fotografski aparat podigne, nos će se produžiti, a široko čelo smanjiti, ali će mala brada biti naglašenija. Ako se snima iz potpune enface pozicije, široki nos izgledat će još šire; visoki položaj fotografskog aparata nedopadljivo skraćuje glavu. Općenito je pravilo da najoštija točka portreta moraju biti oči, gotovo je sigurno da će portret biti dobar.

Osvjetljenje igra važnu ulogu u uljepšavanju lica, u naglašavanju pojedinih crta. Ono pomaže u isticanju koštane strukture lica. Jako raspršeno svjetlo naglašava teksturu i tonsku gradaciju. U portretiranju se ne smije zaboraviti da zanimljivost karaktera leži u

crtama lica i njegovim osobnostima. Najbolji portreti nisu puka kopija realnosti, već interpretacija individualnosti određenog karaktera.

Kako se kroz portret pokazuje stav fotografa prema fotografskoj ličnosti, važno je poznavanje osobe koja se snima, tj. postojanje stava fotografa prema toj osobi. [6]

Slika 26. Pojedinačni portret

2.6.2. Grupni portreti

Prvi grupni portret koji se oteo konvencionalnosti je Rembrandtova “Noćna straža“. Umjetnika nije brinulo što svi sudionici neće biti prepoznatljivi ili što neće htjeti platiti. Obično je cilj fotografiranja velikih grupa ljudi da sva lica budu vidljiva. Na taj se način snimaju svečanosti, društva, momčadi itd.

Članovi grupe obično imaju nešto zajedničko. Ima ih mnogo, nisu zbunjeni fotografskom prisutnošću, već su prilično samopouzdana i zbog toga ćete ih lako snimiti. Što je grupa veća, potrebno je više snimaka prije no što se postigne da svatko

„igra svoju ulogu“; u grupi od dvadeset i petero dvadeset i četvero ih može biti nasmiјano dok se dvadeset i peti mršti ili zatvara oči u trenu kad se otvori zatvarač fotografskog aparata. Izraz lica svakog pojedinca ovisi o osvjetljenju, pogotovo ako se snima vani. Ako je Sunce iza fotografovih leđa, to može biti prednost, ali ako ljudi zbog toga žmirkaju, bolje je promijeniti raspored. Vanjska je rasvjeta najbolja kad je nebo lagano oblačno ili kad je Sunce nisko.

Razmještajući svečane grupe, fotograf mora pokušati da pojedince smjesti onako kako zahtijeva određena prilika. Kod snimanja vjenčanja, školskih i vojnih grupa postoji ustaljeno pravilo razmještaja. U tradicionalnim grupama najvažnije je da su osobe obično smještene u sredini prednjeg reda, drugim riječima, u središtu slike. Najviši su ljudi smješteni otraga, najniži u prvom redu, a ostali u srednjem redu sjede na stolicama ili na klupi. Grupa se može smjestiti na kosinu ili snimati odozgo.

Tehnika rasvjete može, također, biti neuobičajena. Protusvjetlom se mogu „izvući“ konture, a zatim reflektorom čitavoj kompoziciji dati dubinu i naglasiti određena mjesta. Razbijanju simetrije i stvaranju dodatne točke interesa može pridonijeti upotreba raznih rekvizita u ateljeu. Kada se snimaju dvije osobe nabolje je da jedna bude dominantna i središte interesa. [6]

Slika 27. Grupni portret

2.6.3. Okolina i životni prostor

Prvi portretisti su rado smještali modele ispred romantične ili sentimentalne pozadine u ateljeu, instiktivno shvaćajući da uklanjanjem okoline lik gubi dimenzije. Pozadina u ateljeu bila je imitacija umjetničkih slika, a sentimentalna atmosfera odraz vremena.

Prvi su fotografi bili pod utjecajem slikarstva gdje je model pozirao ispred pozadine krajolika ili neke udaljene kuće. Time se, možda, željelo pokazati da je osoba zemljoposjednik. Ulaskom u atelje mnogo toga se gubi.

Kada se snima osoba smještena u okolinu, ne smije se dopustiti da pozadina dominira slikom, usprkos poznatoj istini da će čovjek, čak i kad se i slučajno nađe u kompoziciji, sigurno biti središnja točka. Fotografija može biti mnogo zanimljivija ako se kompozicijom uspostavi odnos između osobe i njenog životnog prostora, predmeta koji okružuju. [6]

Ako se želi snimiti portret osobe u njenoj prirodnoj okolini, smjestit će se naravno u prvi plan ili na srednju udaljenost. Portret seljaka koji stoji daleko u žitnom polju, neće biti naročito izražajan. Treba ga snimiti tako da gospodarstvo ili polje budu u pozadini pa čak, možda, izvan središta, kako se ne bi remetila kompozicija. [6]

Slika 28. Okolina i životni prostor

2.6.4. Skriveni fotografski aparat

Kada je konstruirana Leica s objektivom velike svjetlosne jačine, fotografi su počeli raditi pri raspoloživom svjetlu. Fotografije ljudi u svakodnevnim ili izuzetnim situacijama su bile novost. Samo će se nenametljivom fotoreporteru pružiti mogućnost da snima nenamještene, prirodne situacije. Fotografski aparat može ugroziti prijateljski odnos između fotografa i modela izazivajući osjećaj zbunjenosti i nametljivosti. Idealno je kad su fotograf i njegov aparat neprimijećeni.

Da bi neprimijećen snimio fotografiju, fotoreporter se prikrade u strogo čuvana i privatna područja. Spontane, nenamještene situacije i neočekivani događaji obično su trenutačni. Fotograf ih mora predvidjeti i aparat uvijek držati pripremljenim da „uhvati“ prolazni trenutak. Oštrina, otvor objektiva i vrijeme eksponiranja moraju unaprijed biti pripremljeni da se ne gubi vrijeme. Ne može se osloniti na to da će raspoloživo svjetlo u određenom trenutku biti dovoljno jako. Često se radi s osjetljivošću koja dozvoljava kraće vrijeme eksponiranja i manji otvor objektiva.

Mnogi reporteri na svojim fotografskim aparatima imaju unaprijed namješteno vrijeme eksponiranja – 1/250 sek. – i otvor objektiva – f/11. Drugi vole snimati iz veće udaljenosti, teleobjektivom. Iskustvom se opredijeli za sistem koji najbolje odgovara svakom pojedincu. Fotoreporter zaustavlja prolazne događaje čovjekove povijesti i njegova ponašanja ostavljajući izuzetno vrijedne dokumente vremena. [6]

Slika 29. Skriveni fotografski aparat

3. AUTORSKE FOTOGRAFIJE

Temeljem teoretičkih razmatranja na slikama 30. – 41. su prikazane autorske portretne fotografije. Fotografije su snimane fotografskim aparatom NIKON D3300

Slika 30. Portret lica, f/8, 1/80

Slika 31. Portret lica, f/8, 1/200

Slika 32. Blizi plan, f/8, 1/80

Slika 33. Krupni plan, f/9, 1/125

Slika 34. Enface, f/8, 1/200

Slika 35. Gornji rakurs, f/4.8, 1/200

Slika 36. Donji rakurs, f/5, 1/200

Slika 37. Tročetvrtinski profil, $f/6.3$, $1/125$

Slika 38. Profil, f/4.5, 1/125

Slika 39. Portret lica rezan na gornjem dijelu glave, f/5.6, 1/200

Slika 40. Portret lica, f/8, 1/200

Slika 41. Portret lica, f/8, 1/100

4. ZAKLJUČAK

Portretna fotografija se razvila s pojavom fotografskog aparata. Upravo je portret od samih početaka fotografije bio najzahtjevniji, ali i najprivlačniji fotografski motiv. Portretna fotografija ili portretiranje je grana fotografije koja se odnosi na fotografiju jedne osobe ili grupe ljudi s time da se naglasak stavlja na ekspresiju lica. S jedne strane portret može imati praktičnu primjenu, dok s druge strane pruža kreativne mogućnosti izražavanja.

Značajan aspekt pri stvaranju portreta je fotografov stav prema osobi koja je snimana jer će ona biti prikazana onako kako ju vidi sam fotograf. Čovjekovo lice je vrlo važan motiv portretiranja jer se s lica može iščitati i vanjšina i unutrašnjost čovjeka. Željeni dojam na fotografiji najčešće se postiže upravo pogledom te su stoga oči žarište fotografskog portreta. Različit ugođaj na fotografiji se postiže odabirom pozadine, položajem glave i ruku portretirane osobe, različitim rakursom (donji rakurs izdvaja osobu iz okoline i osoba odaje dojam nadmoći, dok se gornjim rakursom stvara osjećaj osamljenosti) i sl.

Osnovni problem kompozicije fotografije je smještanje objekta na plohu te njegov odnos s okolinom. Rješavanje ovog osnovnog kompozicijskog problema naziva se kadriranje koje se može podijeliti na rez (što se sve nalazi na fotografiji), plan (odnos veličina) te rakurs (kut snimanja).

Fotografija se kao moćno sredstvo izražavanja danas koristi u svim aspektima života trajno bilježeći svijet oko sebe, onakav kakav zaista jest, ali i onakav kakvog ga u trenutku doživljava želi prikazati fotograf. Fotografija jedne osobe ili skupine ljudi koji prikazuju ekspresiju, osobnost i raspoloženje nastalo u određenom trenutku se smatra portretnom fotografijom. Portret je tema na kojoj se najbolje prepoznaju pravi fotografi – umjetnici.

5. LITERATURA

1. <http://tomislavdekovic.iz.hr/povijest-fotografije/>
2. <http://fotografija.hr/dagerotipija-ogledalo-sa-sjeanjem/>
3. M. Mikota : Kreacija fotografijom, V.D.T. Publishing, Zagreb
4. D. Žerjav : Promišljati fotografski, Edukativna biblioteka Fotokluba Čakovec
5. <http://www.mrdjenovic.com teme/portretna-fotografija/>
6. J. Hedgeoce : Sve o fotografiji i fotografiranju, Mladost, Zagreb
7. http://www.avmax.hr/vodic-kroz-objektive~tekst_459.html
8. <http://fotoklub-cakovec.hr/wp/2012/10/gospodar-prostora-uvod-u-kadranje>
9. <http://bbportal.info/zivot-i-stil/danas-je-svjetski-dan-fotografije-uzivajte-u-ljepotama-banjaluke-foto/>

Slike:

1. Slika 1. <http://fotografija.hr/poceci-fotografije-camera-obscura/>
2. Slika 2. http://fotografija.grf.unizg.hr/media/download_gallery/8%20Motivi.pdf
3. Slika 3. <http://fotografija.hr/dagerotipija-ogledalo-sa-sjeanjem/>
4. Slika 4. http://fotografija.grf.unizg.hr/media/download_gallery/8%20Motivi.pdf
5. Slika 5.
https://www.google.hr/search?q=dagerotipija&biw=1366&bih=643&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwjvleuNoJjOAhWKXRoKHaDODeMQ_AUIBigB#tbm=isch&q=Nadar+:+%E2%80%9EDelacroix%E2%80%9C&imgc=OX28uTZZ_u1McM%3A
6. Slika 6. http://fotografija.grf.unizg.hr/media/download_gallery/8%20Motivi.pdf
7. Slika 7. http://fotografija.grf.unizg.hr/media/download_gallery/8%20Motivi.pdf
8. Slika 8. - slika 41. Autorske fotografije